

Att söka förändring

Daniel Gunnarsson

Som bibliotekarier har vi oftast väldigt lite tid till reflektion och analys. Det ingår inte i våra tjänster att forska och analysera för att skjuta fram kunskapsfronten. Att vi som yrkesverksamma bara ska göra som vi alltid har gjort utan någon egentlig eftertanke är dock ingen rationell modell. Lösningen är att utveckla ett intraprenörskap, där individen står för förändring och utveckling.

Verksamhetsnära reflektion

I Sverige har vi yrkesverksamma bibliotekarier ingen tradition av att bedriva forskning inom ramen för våra tjänster. Det åligger främst doktorander, lärare och forskare inom våra akademiska institutioner. För att utveckla professionen anser jag att mer verksamhetsnära reflektion och analys behöver göras på de direkta frågeställningar och problem som identifieras i frontlinjen under det dagliga arbetet. Med andra ord, allt det som sker i mötet med biblioteksbesökarna och deras behov samt genom användandet av olika verktyg i yrkets vardag. Syftet är dels att förbättra den service och den verksamhet som redan bedrivs på de olika biblioteken idag, dels att bidra till spridning av ny kunskap och utveckling för hela biblioteksprofessionen oavsett bibliotekstyp och nationalitet. Det skulle komma att underlätta vår yrkesverksamma omvärldsbevakning markant.

Nu låter det här kanske lite lättare än vad det i verkligheten är. Man kan inte planera för utveckling och man kan inte i förväg vare sig identifiera eller analysera problem som kan dyka upp. Däri ligger själva svårigheten, att identifiera ett problem eller formulera en frågeställning för att sedan välja att söka en lösning på problemet eller ett svar på frågan. Lösningen som jag ser det är reflektion. Att hela tiden ha en nyfikenhet och en vilja att söka förändring i sitt arbetssätt. Dessutom krävs det också ytterligare en komponent – kreativitet. Kreativitet är en förmåga eller egenskap som är väldigt svår att förhålla sig till. Förmågan att vara kreativ är individuell. Det är en personlig egenskap, oftast situationsanpassad, som kräver mycket träning och erfarenhet för att stimuleras. Det är inget som kan

tvingas fram ur en individ utan det är snarare motsatsen som gäller. Organisationen kan bara genom ett gott ledarskap och stor trygghet låta individen få misslyckas och därmed utveckla ett förändringsbenäget tillstånd. Då växer viljan till reflektion och förhoppningsvis även viljan att söka ett svar eller en lösning på identifierade problem. Detta är ett ansvar för alla i organisationen och det måste axlas oavsett vilken roll man har i organisationen. Ansvaret för förändringsarbetet är alltså inte något som bara åligger chefen. Vidare är ett tillåtande och stimulerande samarbetsklimat av största betydelse.

Jag har förmånen att arbeta inom en sådan organisation, Högskolebiblioteket i Jönköping, där idéer och initiativ tas tillvara. Det har alltid varit fritt fram att uttrycka sin åsikt eller påtala en brist, det har till och med uppmuntrats för att driva utvecklingen framåt genom ett kreativt förhållningssätt. En bekräftelse på detta var när Högskolebiblioteket 2005 tilldelades utmärkelsen "Årets bibliotek" med motiveringen:

Högskolebiblioteket i Jönköping är besjälade av en stark entreprenörsanda. Biblioteket arbetar kreativt och genomtänkt med såväl de vardagliga uppgifterna som olika utvecklande projekt. Det mest uppmärksammade projektet är den elektroniska referenstjänsten Jourhavande bibliotekarie. Biblioteket har täta kontakter med det lokala näringslivet och är väl integrerat med högskolans övriga verksamheter. (DIK 2005)

Individen står för förändring och utveckling

I detta kapitel kommer dock inte organisationen stå i fokus utan individen och vad vi som enskilda bibliotekarier kan göra för att bidra till helheten. Därmed förflyttas fokus från entreprenörskap till intraprenörskap, där det är den enskilde individen som står för förändring och utveckling. Jag tror att detta är nyckeln för att låsa upp de praktiska problem och frågeställningar vi många gånger brottas med i det dagliga arbetet. Dessa problem kanske inte alltid är så omfattande men nog så viktiga. Det är de små ständiga förbättringarna eller insatserna som säkerställer en hel organisations utveckling framåt och till följd av det kvalitetsäkrar verksamheten. Biblioteken måste identifiera dessa möjligheter och ta dem tillvara.

Då jag inte kan uttala mig om vilka specifika problem andra

står inför eller hur andras organisation är strukturerad kan jag endast bidra med ett par egna konkreta exempel på hur jag själv agerat då jag ställts inför frågeställningar som jag önskat ett svar på och känt att jag behövt analysera närmare i stället för att bara sticka upp ett finger i luften och känna vart det blåser. Jag väljer två aktuella fall som jag undersökt närmare under 2016, vilka bottnat i diskussioner jag haft med mina kollegor. Den första frågeställningen utgår ifrån publiceringsstrategi och avhandlingsarbetet där vi undrade hur vanligt det var att man skrev artiklar vilka sedan användes för att publicera sin avhandling. Den andra frågeställningen berör sociala medier och vilken effekt de kan ha på att öka spridningen av vetenskapligt publicerat material. Som avslutning kommer jag också diskutera nyttan med att ha en kanal för informationsspridning så att kunskapen vi får fram blir en del i andra bibliotekariers omvärldsbevakning. På så sätt ges det möjlighet att bygga vidare på denna kunskapsmängd i det fortsatta utvecklingsarbetet inom biblioteksprofessionen.

Frågeställning 1: Jämförelse av publiceringsmönster för olika typer av avhandlingar

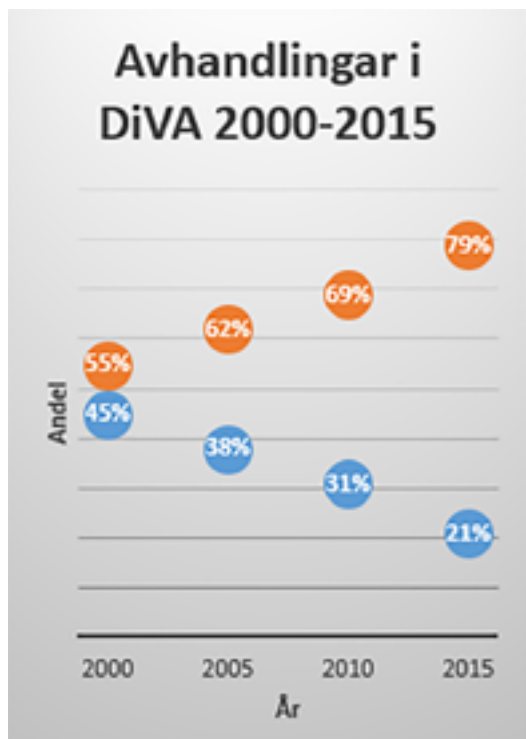
Under våren 2016 hade jag en diskussion med några kollegor kring publiceringsstrategi. Det började med monografins betydelse som informationskälla. Som kontrast mot den stod det starka incitament som finns för publicering i vetenskapliga tidskrifter på grund av tillhörande belöningsssystem baserat på publiceringar och citeringar i dessa tidskrifter, vilket ger ökad tilldelning av forskningsmedel. Effekten blir att denna form av publicering i stor utsträckning även gynnar den framtida forskarkarriären samt möjligheten att söka externa medel till forskning. Kan det alltså vara så att rådande modell inverkar och leder till en mer fragmentiserad publicering av kunskap på bekostnad av helhetsperspektivet som man ändå kan säga att monografien står för. Jag kunde inte riktigt släppa detta och funderade på vad man kunde göra för att undersöka närmare hur det egentligen låg till. Då kom jag på att det första man publicerar som forskare är själva avhandlingen. Kanske kunde man titta närmare på hur det låg till med formen för publicering redan där, initialt i deras forskarkarriär.

Frågeställningen mognade fram och jag tog kontakt med min kollega Ulf-Göran Nilsson som var villig att hjälpa mig att plocka fram data. Siffror på hur det förhåller sig borde man kunna få fram ur Diva (Digitala Vetenskapliga Arkivet). Diva är ett digitalt arkiv för publicering av texter som t. ex. avhandlingar från 40 olika lärosäten och forskningsinstitutioner så underlaget torde bli förhållandevis robust. Jag bestämde mig för att särskilja avhandlingar publicerade som monografi eller som sammanläggningsavhandling. Tidsperioden jag valde att undersöka var de senaste 15 åren för att belysa den utveckling som skett enligt ovan. Det gav fyra olika mätpunkter eftersom jag ansåg att ett femårsintervall skulle vara tillräckligt för att belysa trenden över tid.

De siffror som jag fick fram ur Diva ställde jag upp i Excel för att kunna jämföra och se utvecklingen. För att få fram procentuella andelen avrundade jag för enkelhetens skull till jämnt heltal. Följande är det resultat jag kom fram till:

	Monografi	Sammanläggning	Totalt
2000	474	568	1042
2005	632	1020	1652
2010	526	1198	1724
2015	323	1224	1547
2000	45%	55%	100%
2005	38%	62%	100%
2010	31%	69%	100%
2015	21%	79%	100%

Vilket gav följande diagram:

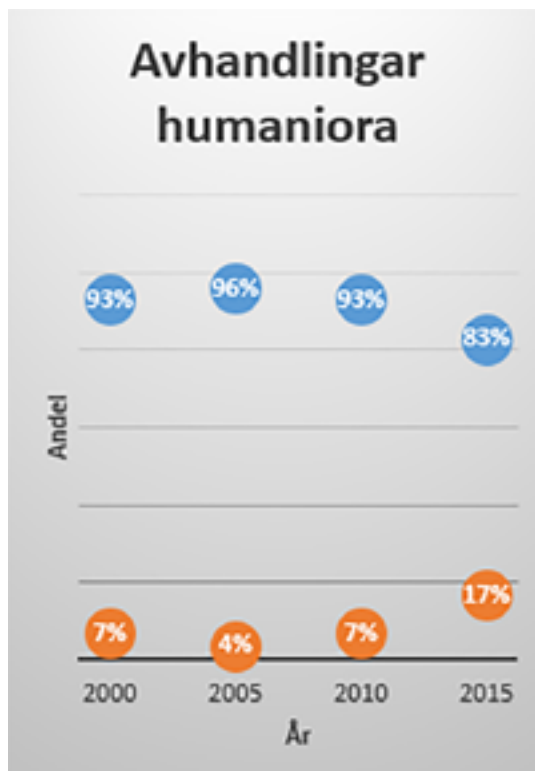

Här är trenden oneklig klar och tydlig. Andelen sammanläggningsavhandlingar ökar stadigt och markant under denna period. Från att ha varit en ungefär jämn fördelning mellan de båda publiceringsformerna år 2000 så står sammanläggningsavhandlingarna för nästan fyra femtedelar år 2015. Om det är en bra eller dålig utveckling låter jag andra bedöma och konstaterar bara att så här ser verkligheten ut. Naturligtvis blev det fortsatta diskussioner och en synpunkt som kom fram var att min undersökning var baserad på generell basis sett över alla ämnesområden. Inom vissa områden är fortfarande monografien mycket viktig, såsom inom humaniora. Intressant, det ville jag titta närmare på. Jag gjorde därför om hela processen på precis samma sätt men med skillnaden att jag i stället selekterade på humaniora. Skulle det visa sig att resultatet bara kunde tolkas utifrån att enbart vissa vetenskapsområden hade utökat sin

andel av sammanläggningsavhandlingar medan andra inte alls hade gjort det då dessa områden kunde anses vara mer bokberoende? Nedan presenteras resultatet av den selekteringen:

Avhandlingar humaniora DiVA 2000-2015			
	Monografi	Sammanläggning	Totalt
2000	125	10	135
2005	153	7	160
2010	138	11	149
2015	101	20	121
<hr/>			
2000	93%	7%	100%
2005	96%	4%	100%
2010	93%	7%	100%
2015	83%	17%	100%

Detta gav då följande diagram:

Här är det tydligt att man inom humaniora är mer benägen att publicera sin avhandling som monografi. Med andra ord var invändningen berättigad. Men om man tittar närmare på siffrorna så ser man att förhållandet har varit näst intill konstant fram till år 2010. Den sista femårsperioden, däremot, kan man tydligt skönja ett klart trendbrott. Ökningen av sammanläggningsavhandlingar är ett faktum och år 2015 var nästan en femtedel av den typen. Alltså även inom ett traditionellt sett bokberoende forskningsområde sker en ökning av sammanläggningsavhandlingar. Den kommer senare i tiden men trenden ser ut att vara kraftfull så en uppföljning om fem år vore mycket intressant för att undersöka huruvida den fortsätter.

Frågeställning 2: Kan sociala medier hjälpa till med att sprida forskningsresultat?

Den andra frågeställningen uppkom i en diskussion där vi pratade om vetenskaplig kommunikation och ifall sociala medier hade inverkan på spridningen av forskningsresultat. Det har länge hävdats att användning av sociala medier ökar spridningen av publicerat material. Men gäller det bara för forskaren själv, eller kan andra personer också hjälpa till att sprida forskning även om den inte är ens egen? Om jag tillåter mig att omformulera min tanke lite mer precist så ville jag undersöka om vi som bibliotekarier kan använda våra egna kanaler i sociala medier för att delta i den vetenskapliga kommunikationen och sprida forskningsresultat som publicerats på våra lärosäten.

Som utgångspunkt valde jag mina egna kanaler som "BusinessLib" på Twitter, Facebook och LinkedIn. Jag selekterade sedan ut två vetenskapliga artiklar utgivna av forskare på mitt lärosäte vilka båda var publicerade någorlunda samtidigt och hade blivit tillgängliga i fulltext (OA) via Diva. Detta var noga räknat åtta veckor innan jag gjorde mina egna inlägg som "BusinessLib". Båda artiklarnas ämnestillhörighet ligger inom vetenskapsområdet samhällsvetenskap för att kunna jämföras. Den enda skillnaden jag gjorde i mitt urval var att jag valde en artikel som redan hade visat sig ha en viss framgång (26 nedladdningar efter åtta veckor) medan den andra hade haft en mer trög start (fyra nedladdningar efter åtta veckor). Anledningen till det var att se om även den faktorn kunde ha betydelse vid en spridning via sociala medier. Den ursprungliga tanken var att se om antalet nedladdningar i Diva hade ändrats en vecka efter mitt inlägg. För att min påverkan skulle vara så minimal som möjligt på artiklarna valde jag att formulera inläggen exakt lika med artikelns titel, hashtag, fotografi på författaren samt länk till fulltexten. En vecka senare läste jag återigen av antalet nedladdningar av fulltexten i Diva för de båda artiklarna för att på så sätt kunna analysera om mina inlägg haft något resultat.

Detta var vad jag fick fram:

Effekt av att sprida forskning via sociala medier			
	De första 8 veckorna / vecka	Veckan efter delning	Effekt
Artikel 1	0,5	36	7200%
Artikel 2	3,25	67	2060%

I diagramform ser siffrorna ut så här:

Som ni ser blev effekten högst påtaglig. Den första artikeln gick från att ha haft 4 nedladdningar till att ha 36 nedladdningar redan en vecka senare. Tar vi den andra artikeln, alltså den som redan haft en bra start, så ökar även den från 26 nedladdningar till 67 nedladdningar. Alltså även den fick en tydligt positiv effekt. Det finns invändningar mot detta resonemang, till exempel kan forskaren själv ha haft en genomgång med en grupp människor där alla satt och laddade ned just den artikeln vid detta tillfälle. Men att det skulle ske just under denna period är mindre troligt. Att det sedan skulle inträffa för båda dessa artiklar under exakt samma vecka förefaller högst otroligt.

Vad kan man då dra för slutsatser av detta? Först och främst att vi som bibliotekarier kan hjälpa till med att sprida forskning genom sociala medier och att det har effekt. Även en artikel som redan är välspredd och har god nedladdningsstatistik kan hjälpas av en delning i sociala medier. Effekten blir dock ännu större för en artikel som tidigare inte alls har nått ut och nästan helt saknade nedladdningar. Sedan är det nog så att själva utformningen av inlägget med hashtags, fotografi och länk till fulltext ökar antalet nedladdningar. Där har vi bibliotekarier en

kunskap och en erfarenhet om hur man bör göra som kanske inte forskarna alla gånger besitter. Tyvärr medför nog detta att de många gånger går miste om möjligheter i sin vetenskapliga kommunikation och därmed inte uppnår full effekt i spridningen av sitt forskningsresultat. I vissa fall är det nog till och med så illa att man överhuvudtaget inte utnyttjar möjligheten med sociala medier i sitt arbete med att sprida forskningsresultat. Jag anser att detta borde vara en viktig del i en forskares vardag, att efter avslutat forskningsprojekt se till att forskningen kommer andra till del, såväl andra forskare som en intresserad allmänhet.

Just den sista funderingen fick mig lite att tänka på hur pass hållbar en delning på sociala medier är. Som vi alla vet är det ett stort och omfattande brus av information som sker dagligen på sociala medier. Därför bestämde jag mig omedelbart för att göra om samma undersökning, alltså ingen ny delning utan bara en ny avläsning i Diva, för att följa upp och se siffrorna och hur de förhöll sig redan en vecka senare och analysera hur pass långvarig effekten av en delning på sociala medier kunde tänkas vara.

Resultatet jag då fick fram var följande:

Effekt av att sprida forskning via sociala medier andra veckan			
	De första 8 veckorna / vecka	Andra veckan efter delning	Effekt
Artikel 1	0,5	2	400%
Artikel 2	3,25	0	0%

I diagramform ser siffrorna ut såhär:

Direkt upptäcker man då att effekten har avtagit. Den första artikeln ökar nu med endast två nedladdningar. I och för sig en anseelig förändring jämfört med de första åtta veckorna men siffrorna är låga så effekten blir stor. Den andra artikeln får tyvärr inte några ytterligare nedladdningar under den andra veckan. Vad beror då detta på? Jag tror att det är precis som nämnts ovan, att effekten är högst kortvarig sedan försvinner själva inlägget bland allt brus. Man kan räkna med en stark effekt när inlägget befinner sig i blickfånget. Sedan kommer det nytt material och förs på ovanför och inlägget försvinner ur betraktarens fokus. Endast sökningar i sociala medier till exempel med hjälp av hashtaggar får effekt, om än en begränsad sådan ur ett kortsiktigt perspektiv som i detta fall. Man behöver alltså vara aktiv och gärna återupprepa sitt inlägg som forskare, eller bibliotekarie, för att återskapa uppmärksamhet i sociala medier. Detta kan med fördel göras redan efter någon vecka. Tänk bara på att gärna omformulera inlägget och att inte göra det för ofta då det kan upplevas som alltför repetitivt och en motsatt effekt uppnås.

Framgångsfaktorer i ett reflekterande arbetssätt

Vad jag här har försökt att belysa genom två konkreta exempel är hur enkelt och resurssnålt vi kan analysera den verksamhet vi själva befinner oss i. Jag tror inte att det alltid är omfattande ansökningar för att erhålla medel med påföljande projektorganisation och tyngande rapportskrivning som ger mest värde. Många gånger kan det i stället skapa osäkerhet och frågeställningen blir alltför lätt omfattande och svepande. Framgångsfaktorerna i och styrkan med ett reflekterande arbetssätt ligger i stället i individens egen kreativitet, nyfikenhet och vilja att förändra/förbättra sitt arbete och sin arbetssituation. Eftersom det är hårt rationaliserade organisationer vi befinner oss inom krävs det av våra ledningar att skapa förutsättningar och inspiration för detta förändringsarbete. Visst, många gånger kan det kännas som om arbetsuppgifter hela tiden läggs på oss, men det finns mycket att vinna. Högre kvalitet i våra tjänster och verksamheter, kunskaps- och erfarenhetsutbyte som kan komma flera till del, nöjdare och friskare anställda, ett naturligt förändringsarbete som härstammar inifrån organisationen

samt engagemang i den strategiska utvecklingen av verksamheten för att nämna några vinster.

Vad jag inte tror på är att göra det till en standardiserad modell med förutfattade planer över hur utvecklingen av verksamheten ska bedrivas, utan det måste komma från individen och den kreativitet och det intresse vi känner inför att utveckla oss själva och biblioteksverksamheten i vårt dagliga arbete. Det passar som sagt var inte alla och det passar inte i alla situationer, utan situationsanpassning och gehör för idéer är det som krävs. När så möjligheten väl yppar sig ska den uppmuntras. Vi måste bygga in en kultur i våra organisationer där kritisk reflektion och evidensbaserat förhållningssätt är av godo. Det är alla de små enkla problemen och frågeställningarna samt deras hantering som tillsammans får en stor inverkan. Att alla gör likadant och okritiskt följer med strömmen är kanske inte alltid så gynnsamt för biblioteksutvecklingen.

Samla analyserna i ett nationellt forum

Jag inser att vi har olika problem och olika sätt att lösa dem. Exempelen ovan kanske inte känns relevanta för alla. Men tillämpat på egna problem eller självupplevda situationer så blir de just det. Att vi inom biblioteken skulle vara så olika att inget vi gör vore intressant för någon annan tror jag inte riktigt på. På ett generellt plan tror jag att mycket av det vi gör, de olika analyser och lösningar vi kommer fram till, är av stort intresse för många fler än bara oss själva. Problemet är att det inte finns något bra forum för att dela sina erfarenheter och kunskaper. Vi behöver en nationell plattform för att aktivt kunna sprida goda exempel.

Med tanke på just delning av de analyser vi gör vill jag passa på att nämna hur jag själv gjorde. Jag är med i teamet bakom den internationella bloggen Libfocus med säte på Irland. Det är en blogg som drivs av flera personer vilka i sin tur kan bjuda in gästbloggare för att dela med sig av sina erfarenheter. Parallellt med bloggen använder man även sociala medier, Twitter, för att nå ut med blogginlägg till en ännu större publik som då även kan interagera och dela vidare. Så här kan det till exempel se ut (inledningen på ett gästinlägg som jag skapat med mina kollegor Ulf-Göran Nilsson och Stefan Carlstein som författare):

{libfocus}

Open access to research data : a pilot project in Sweden

Posted on Tuesday, May 02, 2016 by Daniel Simonsson

Guest post by Ulf-Göran Nilsson and Stefan Carlsson-Wåhler at Jönköping University Library.

Jönköping University Library and ten research groups at Jönköping University, OHSU (Children, Health, Innovation, Learning and Development) and Computer Science and Informatics, are currently participating in a national pilot study of open research data.

In recent decades, rapid technological development has brought new opportunities and possibilities to collect and make information available. In doing so, it has established new ways of conducting research. In wide range of fields, the EU and ResearchGate, the Swedish Research Council, considers that it is of great importance essentially to make data available in general and research in particular.

Like [1](#) [Share](#)

Follow [Daniel Simonsson](#) 1,000 readers

Read

Subscribe to [Libfocus](#)

Posts

Comments

Anledningen till att jag tar upp detta är att mycket av den analys och reflektion som redan idag utförs på svenska bibliotek kan och borde spridas utanför arbetsplatsen. Troligtvis skulle ett liknade initiativ här i Sverige kunna vara en väg framåt så frågan jag väcker är: Vem ska ta ett ansvar för att det blir gjort?

Avslutning

Med denna text har jag fått möjlighet att visa på ett par enkla exempel hur jag själv vid olika tillfällen har funnit vägar till analys av vår verksamhet. Jag tror att ett reflekterande arbetssätt är oerhört viktigt inför en framtid där förändringar sker i allt högre takt. Det är inte bara viktigt för oss själva som individer utan det är hög tid att det skapas ett forum där vi också kan dela med oss av vunna kunskaper så de kan utgöra en erfarenhetsbank som andra inom bibliotekarieprofessionen kan använda för omvärldsbevakning. På så sätt kan ansträngningar och investeringar i analysarbete effektivt spridas och komma hela bibliotekariekåren till del.